

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.1/8

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.2.11>

О. О. Сурілова

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»

О. М. Бурдюжа

аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ «ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА» ЯК ЕЛЕМЕНТУ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

У статті на основі аналізу сучасних процесів глобалізації та утвердження прав людини та навколишнього природного середовища в якості цивілізаційних цінностей доводиться формування у системі міжнародного права міжгалузевого інституту «Гуманітарна допомога». Автором проаналізовано юридичний склад, який становить підставу виникнення правовідносин з надання гуманітарної допомоги, яким визнана гуманітарна катастрофа будь-якої етіології, включаючи збройні конфлікти. Проаналізовані суспільні відносини, врегульовані міжгалузевим інститутом «гуманітарна допомога», надано визначення поняття «Гуманітарна допомога», яка розуміється у широкому значенні як гуманітарна діяльність та у вузькому значенні як матеріальні цінності та послуги, які надаються під час здійснення гуманітарної діяльності. Проаналізований зміст суміжних понять, таких як благодійна допомога, волонтерська допомога, гуманітарний захист, цивільний захист, виокремлена категорія «гуманітарна допомога», яка автором розуміється як заходи з надання громадянам (цивільним або військовим) життєво необхідних предметів споживання (продуктів харчування, засобів гігієни, тощо) та /або притулку, та/ або психосоціальної підтримки та освіти та/або медичних, транспортних та інших життєво необхідних послуг у разі катастрофи будь-якої етіології, що здійснюються іноземними та вітчизняними донорами відповідно до принципів захисту з метою забезпечення життя з гідністю, або сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни. Запропонована більш розгалужена система принципів надання гуманітарної допомоги у порівнянні із традиційним підходом до цього питання. Проаналізовано кластерну систему ООН з надання гуманітарної допомоги та її реформу, запропоновано розширити систему кластерів з метою посилення її всеохоплюючого комплексного характеру.

Ключові слова: система міжнародного права, міжгалузевий інститут міжнародного права, гуманітарна допомога, гуманітарні принципи, гуманітарна катастрофа, гідність; права людини.

Постановка проблеми Трендом сучасного цивілізаційного розвитку є сталий розвиток, невід'ємним компонентом якого є права людини, гарантування яких у глобалізованому нестабільному світі, наражається на масштабні виклики та загрози. Катастрофи природного та техноген-

ного походження, міжнародні та неміжнародні збройні конфлікти супроводжуються порушенням прав людини та спричиняють суттєву шкоду навколишньому природному середовищу. Світове співтовариство не виробило ефективних захисних засобів технічного, фінансового та,

насамперед, правового характеру та виявилось неспроможним запобігти цим небезпечним тенденціям. Єдиним механізмом, здатним хоча б частково відновити право людини на гідне життя в екологічно безпечному довкіллі є надання гуманітарної допомоги тим, хто не за своєю волею опинився в скрутному становищі (втратив житло, страждає від голоду, не має доступу до життєво важливих послуг, зокрема до медичної допомоги) та не здатний впоратися з ситуацією самостійно. Міжнародно-правове регулювання гуманітарної допомоги досягло такого ступеню розвитку, який є достатнім для того, щоб наголосувати на формуванні в структурі міжнародного права інституту «гуманітарна допомога». Дослідження його правової природи має не тільки теоретичне, але і практичне значення для праворозуміння, правотворення та правозастосування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

В масиві юридичної літератури присутня низка досліджень різних аспектів гуманітарної допомоги та правових механізмів її надання. Такі науковці, як зарубіжні фахівці – Vitit Muntarbhorn Ruth Abril Stoffels, D. P. Forsythe та вітчизняні дослідники – Р. А. Сербин, А. О. Гудзь, П. та ін. окреслили проблемні питання міжнародно-правового регулювання надання гуманітарної допомоги, визначили тенденції його розвитку та сформулювали пропозиції щодо вдосконалення. Однак їхні дослідження не стосувалися питання щодо місця інституту «гуманітарна допомога» в структурі міжнародного права.

Постановка завдання. Метою є обґрунтування виділення міжгалузевого інституту «гуманітарна допомога» в структурі сучасного міжнародного права.

Результати дослідження. Існує безліч підходів до розуміння категорії «інститут права», серед яких для цілей нашого дослідження найбільш релевантним, з огляду на завдання дослідження, є надане Р. В. Щупаківським, який інститутом права вважає «певне об'єктивно відособлене в межах одної чи декількох правових галузей угруповання пов'язаних між собою правових норм, які поєднані спільністю врегулювання певного різновиду відносин в суспільстві» [1, 153]. Для розуміння інституту права, як правової категорії важливим є виокремлення сукупності суспільних відносин, з приводу врегулювання яких інститут права виникає та функціонує. Одним з елементів складу правовідносин є об'єкт, який «переважно розглядається у теорії права як сукупність матеріальних, духовних та інших благ, із приводу яких суб'єкти права

вступають у правовідносини й здійснюють свої суб'єктивні права й обов'язки. Наукові теорії стосовно об'єкту правовідносин полягають у тому, щоб розкрити сенс існування правовідносин та продемонструвати, для чого суб'єкти вступають у правові відносини й вчиняють дії у них, реалізуючи свої права й обов'язки» [2, 217].

Гуманітарну допомогу слід розуміти у вузькому та широкому значенні. У першому значенні, це певні матеріальні блага (продукти харчування та гігієни, одяг, житло, тощо) або послуги (медичні, освітні, юридичні і т.п.) які є необхідними для гідного життя в умовах екологічно безпечного навколишнього середовища і які є предметом відповідних правовідносин. У широкому значенні гуманітарна допомога розуміється як гуманітарна діяльність яка є об'єктом правовідносин з надання гуманітарної допомоги та здійснюється в надзвичайних ситуаціях, за яких неможливо задоволення основних потреб людини звичайним шляхом відповідними сервісами. Цей перелік не є вичерпним. Можуть надаватися інші матеріалі ресурси та послуги, якщо цього вимагає конкретна ситуація. Предметом є гуманітарна допомога у вузькому значенні.

Елементом юридичного складу з яким пов'язують виникнення права на гуманітарну допомогу є певні катастрофічні події, які мають руйнівний вплив на людину, її здатність задовольняти свої життєві потреби, мати доступ до благ сучасної цивілізації, а також спричиняють шкоду довкіллю. Тому з'ясування змісту категорії «катастрофа» є суттєвим для дослідження міжнародно-правових механізмів надання гуманітарної допомоги.

Комісія з міжнародного права Генеральної асамблеї ООН пропонує таке визначення: «Катастрофа» означає подію або низку подій, що призводять до масштабних втрат життя, великих людських страждань і лиха, масового переміщення чи великомасштабних матеріальних втрат, або шкодить навколишньому середовищу, що серйозно порушує функціонування суспільства [3]. Міжнародним комітетом червоного хреста та червоного півмісяця катастрофи характеризуються як серйозні збої у функціонуванні людських спільнот, які перевищують спроможність впоратися, використовуючи власні ресурси [4]. Ці визначення акцентують увагу на різних аспектах катастрофи, як явища та доповнюють одне одного.

Із врахуванням цих підходів в контексті нашого дослідження ми пропонуємо таке визна-

чення: «Катастрофа – це подія (низка подій) природного або антропогенного походження що призводить до масштабного негативного впливу на здоров'я та життя людини, або до масштабної екологічної шкоди, або серйозно порушує нормальне функціонування людських спільнот та перевищує можливості громад з забезпечення прав людини на життя, здоров'я та гідність та /або відновлення довкілля, в результаті чого виникає потреба у наданні гуманітарної допомоги.

Катастрофи можуть бути спричинені природними або антропогенними небезпеками, а також факторами, які впливають на ризик і вразливість спільнот. Вони здатні утворювати ланцюги небезпек, коли одна катастрофічна подія породжує іншу. Наприклад, причиною цунамі є землетруси. Часто ці небезпеки пов'язані з діяльністю людини. Так причиною лісових пожеж може бути порушення людиною правил перебування у лісах. Технологічні небезпеки можуть призводити до стихійного лиха (підриг греблі Каховської ГЕС спричинив масштабну катастрофічну повінь), або навпаки природна небезпека може бути причиною техногенної катастрофи (ядерна аварія на АЕС «Фукусіма» сталася в результаті цунамі). Одним з видів катастроф є збройний конфлікт, або терористичний акт.

Найбільш небезпечним наслідком катастроф будь якої етіології є гуманітарна криза. Світове співтовариство, національні уряди можуть запобігти перетворенню катастрофи на гуманітарну кризу, допомагаючи громадам бути готовими, зменшуючи ризики. Але якщо, незважаючи на всі превентивні заходи, подія трапилася та призвела до гуманітарної кризи, у міжнародному праві розроблені механізми надання гуманітарної допомоги.

Звернемо увагу на те що окрім гуманітарної допомоги може надаватися благодійна допомога. Благодійництво, слушно зазначає С. Сербин, – це «суспільне явище, яке полягає в добровільній безкорисливій моральній, матеріальній та організаційній допомозі нужденним, яку надають фізичні та юридичні особи на принципах верховенства права, законності, гуманізму та взаємодопомоги. Зміст цього явища виявляється через окремі форми, тобто зовнішні прояви, а саме через благодійність, волонтерство, тощо» [5, 47].

Ми не погоджуємося з М. Дорошенко, зауважує, що «гуманітарна допомога є різновидом благодійництва, але з певними особливостями

як за сутністю, так і за порядком отримання» [6]. Донедавна і у ст. 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу» [7] гуманітарна допомога визначалася як вид благодійництва, однак у новій редакції це положення було скасовано, що на нашу думку цілком обґрунтовано, оскільки гуманітарна та благодійна допомога – різні категорії, про що свідчить, зокрема те, що окрім категорії «благодійна діяльність», фахівці виділяють категорію «гуманітарна діяльність» [5, 50].

Сфери гуманітарної діяльності – це запобігання, протидія та мінімізація наслідків стихійних лих та техногенних катастроф, а також мінімізація негативних наслідків збройних конфліктів для життя, гідності та здоров'я людини. Благодійна діяльність окрім вже згаданих сфер охоплює також інші несприятливі стани (бідність, відсутність доступу до чистої води, неписьменність, безробіття) та реагування на них з метою мінімізації негативних наслідків.

Благодійна допомога надається нужденним, незалежно від того з якої причини вони потрапили у скрутне становище при умові що таке становище не є наслідком їх умисних дій, зловживань, а людина не може сама впоратися з ситуацією, оскільки є хворою, інвалідом, літньою або малолітньою людиною, малозабезпеченою людиною (в останньому випадку при умові, що попри всі зусилля знайти роботу, знайти краще оплачувану роботу, самостійно їй не вдалося виправити ситуацію). Благодійна допомога також може надаватися у випадку, якщо людина є жертвою катастроф природного або техногенного характеру, а також збройних конфліктів. Гуманітарна допомога надається постраждалим від катастроф будь якої етіології (стихійних лих, техногенних аварій), а також постраждалим в результаті збройних конфліктів. Таким чином сфери та мета благодійної допомоги є ширшими, ніж цілі та сфери гуманітарної допомоги.

Благодійна допомога є добровільною, а надання гуманітарної допомоги є обов'язком низки міжнародних та національних організацій. Транскордонна благодійна допомога надається приватними (фізичними та юридичними) особами, а порядок її надання регулюється міжнародним приватним правом Суспільні відносини з надання транскордонної гуманітарної допомоги регулюються міжнародним публічним правом.

Таким чином, поняття «благодійна допомога» не співпадає з поняттям «гуманітарна допомога», хоча переслідує однакові цілі

та ґрунтується на фундаментальних принципах гуманності, неупередженості, нейтралітету та незалежності. Широке визнання та важливість цих принципів ще більше підкреслюється їх включенням до Кодексу поведінки Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця та неурядових організацій у наданні допомоги при стихійних лихах, а також до Основного гуманітарного стандарту щодо якості та підзвітності [8]. Це загальноновизнані принципи гуманітарної допомоги, але дискусія щодо принципів не закінчена, тому звернемо увагу на пропозицію Ради Міжнародного інституту гуманітарного права яка прийняла документ під назвою «Керівні принципи права на гуманітарну допомогу», у якому на розгляд світової громадськості представлені 14 принципів [9]. Ми вважаємо, що пропозиція щодо розширення системи принципів надання гуманітарної допомоги в цілому заслуговує на підтримку. Сформулюємо таку пропозицію щодо системи принципів гуманітарної допомоги, центральне місце в якій мають займати загально визнані принципи:

1. Принцип гуманізму. Принцип неупередженості. Принцип нейтральності. Принцип незалежності.

Ми вважаємо що цю систему вдало доповнять такі принципи:

2. Принцип загальної, але дифереційованої відповідальності.

3. Принцип надання гуманітарного доступу.

4. Принцип захисту персоналу організацій з надання гуманітарної допомоги.

5. Принцип координації та контролю гуманітарної допомоги

6. Принцип поваги до принципів гуманітарної допомоги та міжнародного права.

В літературі відсутні єдині підходи до розуміння категорії гуманітарна допомога. Ми пропонуємо власне розуміння гуманітарної допомоги, як заходів з надання громадянам (цивільним або військовим) життєво необхідних предметів споживання (продуктів харчування, засобів гігієни, тощо) та /або притулку, та/ або психосоціальної підтримки та освіти та/або медичних, транспортних та інших життєво необхідних послуг у разі катастрофи будь -якої етіології, що здійснюються іноземними та вітчизняними донорами відповідно до принципів захисту з метою забезпечення життя з гідністю, або сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни.

Підкреслимо, що сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, як еле-

мент гуманітарної допомоги, розуміється як надання життєво необхідних матеріальних благ та послуг військовим та цивільним та не охоплює постачання товарів воєнного або подвійного призначення. Постачання товарів воєнного або подвійного призначення може здійснюватися у порядку надання благодійної допомоги, зокрема волонтерської.

Суміжною категорією з категорією «гуманітарна допомога є категорія «волонтерська допомога». У 2001 році Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію якою визнала волонтерство важливим компонентом будь-якої стратегії, спрямованої, зокрема, на такі сфери, як скорочення бідності, сталий розвиток, охорона здоров'я, запобігання катастрофам і боротьба з ними соціальна інтеграція, подолання соціального відчуження та дискримінації [10]. Суб'єктом надання волонтерської допомоги є волонтер – будь-яка особа, яка добровільно жертвує свій час, щоб допомогти іншим, на підставі певної форми угоди. Це стосується волонтерів будь-якого віку чи рівня досвіду, довгострокових чи короткострокових, які працюють на міжнародному чи національному рівні. Однак стандарт не поширюється на громадських волонтерів які надають допомогу без залучення формальної організації та громадських активістів. Міжнародно– правове регулювання волонтерської допомоги здійснюється міжнародним приватним правом, а міжнародно– правове регулювання гуманітарної допомоги – міжнародним публічним правом.

На міжнародному рівні була прийнята Програма Волонтерів ООН (UNV), яка була створена в 1970 р., працює під керівництвом ПРООН та робить внесок у ефективний розвиток, відстоюючи роль, доводячи переваги волонтерства, інтегруючи громадську участь у програми розвитку та допомагаючи мобілізувати волонтерів у всьому світі. Волонтери залучаються за єдиними критеріями для задоволення потреб, визначених громадою. Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності, а волонтерська допомога – різновидом благодійної допомоги.

Гуманітарну допомогу слід також відрізнити від такої категорії як гуманітарний захист, який спрямований на забезпечення дотримання прав жертв з боку тих, хто посягає на їх основні людські права. Політика МКЧХ визначає гуманітарний захист як забезпечення дотримання владою та іншими особами своїх зобов'язань щодо збереження фізичної недоторканості,

безпеки та гідності людей, які постраждали від конфлікту та насильства. Гуманітарний захист спрямований на захист основного добробуту осіб, які опинились у певній ситуації конфліктів чи «техногенних» надзвичайних ситуацій [11].

Гуманітарна допомога і захист часто доповнюють одне одного, оскільки ефективна допомога передбачає своєчасне забезпечення прав, тоді як захист певних прав передбачає надання товарів і послуг, які становлять суть допомоги.

Категорію «гуманітарна допомога» слід відрізнити від категорії «Цивільний захист». Цивільний захист – це функція, тобто напрям діяльності міжнародних організацій, Європейського Союзу, національних держав, що полягає у охороні людини, громад, довкілля, матеріальних ресурсів від ризиків надзвичайних ситуацій шляхом їх попередження, ліквідації (мінімалізації) їх наслідків і надання допомоги тим, хто цього потребує. Здійснення функції цивільного захисту передбачає надання гуманітарної допомоги.

Механізм цивільного захисту ЄС – це система, створена в 2001 році для координації рятувальної та гуманітарної допомоги у разі стихійних лих і техногенних катастроф, масштаб або характер яких перевищує можливості реагування постраждалої країни. Захист, який забезпечується Механізмом Союзу, охоплює насамперед людей, а також довкілля, майно, культурну спадщину від усіх видів природних і антропогенних катастроф, включаючи наслідки актів тероризму, технологічних, радіологічних або екологічних катастроф, забруднення моря та гострі надзвичайні ситуації, що відбуваються в межах або за межами Союзу [12].

Визначившись з об'єктом та предметом суспільних відносин з надання гуманітарної допомоги, окреслимо коло цих суспільних відносин, які регулюються відповідним інститутом міжнародного права. Це суспільні відносини, які виникають в секторах гуманітарної діяльності, які охоплюються кластерною системою ООН [13]: 1. Продовольча безпека; 2. Здоров'я; 3. Логістика; 4. Освіта; 5. Харчування; 6. Захист; 7. Укриття; 8. Вода, санітарія; 9. Табори для розселення; 10. Відновлення; 11. Навчання; 12. Комунікації у надзвичайних ситуаціях. Кластерний підхід охоплює тільки ситуації, не пов'язані з біженцями. Ми вважаємо, що його необхідно розповсюдити і на ситуації, пов'язані з біженцями, а також розширити перелік кластерів та додати такі кластери: 1. Діти; 2 Довкілля; 3. Військовополонені, депортовані, та зниклі без вісті; 4. Інформація; 5. Юридичні послуги.

У сучасній правовій дійсності активно формуються міжгалузеві інститути права, щодо природи яких точаться дискусії серед фахівців. Сформувалися різні підходи щодо цього поняття, однак ми будемо виходити з визначення наданого М. М. Драгомерецьким, а саме: «Міжгалузевий інститут права являє собою відокремлений комплекс правових норм різної галузевої належності, що регулюють певний вид взаємопов'язаних, близьких за змістом суспільних відносин у межах специфічного правового режиму» [14, 24].

Не виникає сумнівів в тому, що в системі міжнародного права сформувався інститут «гуманітарна допомога», який об'єднує норми міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного права та міжнародного екологічного права. Відповідні правові норми регулюють групу однорідних суспільних відносин, які об'єднані спільною метою та ґрунтуються на спільних принципах.

Висновки. В сучасному міжнародному праві сформувався міжгалузевий інститут «гуманітарна допомога» який охоплює надання гуманітарної допомоги в межах збройного конфлікту (за нормами міжнародного гуманітарного права) та поза його межами у випадках стихійних та техногенних катастроф (за нормами міжнародного права прав людини). Крім того цей міжгалузевий інститут охоплює норми міжнародного екологічного права, оскільки життя людини з гідністю є можливим тільки в екологічно безпечному середовищі, для відновлення якого надається гуманітарна допомога. Формування цього міжгалузевого правового інституту міжнародного права пов'язане із процесом глобалізації та затвердженням загальнолюдських цінностей, зокрема, прав людини, правової держави, навколишнього природного середовища та є відповіддю на виклики сучасності. Подальші наші дослідження гуманітарної допомоги, як міжгалузевого інституту міжнародного права ми бачимо у розробці питань міжнародно-правового механізму надання гуманітарної допомоги.

Список використаної літератури:

1. Щупаківський Р. В. Поняття та основні складові елементи системи адміністративно-телекомунікаційного права. *Прикарпатський юридичний вісник* 2018. Вип. 1(22) т. 5 ч. 1. С. 152-156.
2. Діденко Л.В. *Наукові* теорії щодо об'єкта правовідносин та правова характеристика

- загального й спеціального об'єкта цивільних процесуальних правовідносин. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип 7. ч. 1. С. 216-221.
3. Draft articles on the protection of persons in the event of disasters 2016 Adopted by the International Law Commission at its sixty-eighth session, in 2016, and submitted to the General Assembly as a part of the Commission's report covering the work of that session (A/71/10), para. 48 URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/6_3_2016.pdf International
 4. Strategy for Disaster Reduction <https://reliefweb.int/report/world/international-strategy-disaster-reduction> https://reliefweb.int/report/world/international-strategy-disaster-reduction?gad_source=1 <https://www.ifrc.org/>
 5. Сербин Р.А. Детермінація форм благодійної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 47-52. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua>
 6. Дорошенко М. Новий бюджетний облік: Благодійна та гуманітарна допомога: як відрізнити та обліковувати? URL: <https://ibuhgalter.net/ru/articles/1122>
 7. Про гуманітарну допомогу Закон України від 22.10.1999. № 1192-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>
 8. Core Humanitarian Standard on Quality and Accountability URL: <https://www.corehumanitarianstandard.org/>
 9. Guiding Principles on the Right to Humanitarian Assistance URL: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400082206a.pdf>
 10. Resolution adopted by the General Assembly 56/38. Recommendations on support for volunteering URL: <https://www.unv.org/sites/default/files/A%20RES%2056%2038.pdf>
 11. Forsythe D. P. Humanitarian protection: The International Committee of the Red Cross and the United Nations High Commissioner for Refugees URL: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/675_698_forsythe.pdf
 12. Decision No 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on a Union Civil Protection Mechanism Text with EEA relevance URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2013/1313/oj>
 13. What is the Cluster Approach? URL: <https://www.humanitarianresponse.info/en/>
 14. Драгомерецький М.М., Міжгалузеві інститути права: правова природа та підходи до розуміння *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2021 № 53. С. 21-25 URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc53/5.pdf>

Surilova O. O. Burdyuzha O. M. Legal nature of the Humanitarian Aid institute as an element of the international law system

The article, based on the analysis of modern processes of globalization and the affirmation of human rights and the environment as civilizational values, proves the formation of the interdisciplinary institute "Humanitarian Aid" in the system of international law. The author analyzed the legal structure that constitutes the basis for the emergence of legal relations for the provision of humanitarian aid, which recognizes a humanitarian disaster of any etiology, including armed conflicts. The social relations regulated by the interdisciplinary institute "Humanitarian Aid" were analyzed, the definition of the term "Humanitarian Aid" was provided, which is understood in a broad sense as humanitarian activity and in a narrow sense as material values and services provided during the implementation of humanitarian activities. The content of related concepts, such as charitable aid, volunteer aid, humanitarian protection, civil protection, is analyzed. The category of "humanitarian aid" is singled out, which the author understands as measures to provide citizens (civilian or military) with vital consumption items (food, hygiene products, etc.) and/or shelter, and/or psychosocial support and education and/or medical, transport and other vital services in the event of a disaster of any etiology, provided by foreign and domestic donors in accordance with the principles of protection in order to ensure life with dignity, or promoting the country's defense capability and mobilization readiness. A more extensive system of humanitarian assistance principles is proposed in comparison with the traditional approach to this issue. The cluster system of the UN for the provision of humanitarian aid and its reform was analyzed, it was proposed to expand the system of clusters in order to strengthen its all-encompassing and comprehensive nature.

Key words: system of international law, interdisciplinary institute of international law, humanitarian help, humanitarian principles, humanitarian disaster, dignity, human rights.